

KRYSTYNA PIERADZKA

NIEZNANY LIST JANA DŁUGOSZA

W zbiorach rękopiśmiennych Biblioteki Krakowskiego Oddziału Polskiej Akademii Nauk pod sygnaturą 7534 znajduje się piętnastowieczny formularz, który nie został jeszcze objęty katalogiem drukowanym¹. Kodeks ten uprzednio był własnością kapituły wrocławskiej. Do Krakowa wypożyczył go od ks. Stanisława Chodyńskiego przed ok. 90 laty Bolesław Ulanowski, opracowujący formularze jako zbiory dokumentów. Stąd w starszej literaturze nazywany był „rękopisem Chodyńskiego”.

Jest to kodeks papierowy formatu *in folio* bez początku i końca. Składa się z czterech składek, objętych pergaminową okładką. Liczy 75 kart, z których kilka jest mocno zniszczonych. Pisany jest raczej kursywnie, kilkoma rękami, z tym że większą część skopiował jeden anonimowy pisarz. Tytuły przepisane zostały większym pismem również różnymi rękami.

Na treść formularza złożyły się kopie przeróżnych listów i dokumentów z dużą przewagą materiałów występujących w tzw. *Formularzu Jerzego*². Późniejsze dokumenty pochodzą z pierwszej połowy XV w., sięgając r. 1463. Kodeks zawiera też teksty polskich listów miłosnych³. Rękopis powstał niewątpliwie w Krakowie; zawiera listy z kręgu Zbigniewa Oleśnickiego, biskupa krakowskiego, ale i z kancelarii królewskiej⁴. W dużej części materiał ten został wydany w *Formularzu Jerzego* i w *Codex epistolaris*.

Specjalnie zainteresowały nas występujące w tym formularzu listy Jana Długosza seniora. Kilka z nich znalazło się wśród wydanych w pierwszym tomie *Opera omnia*⁵ i w *Codex epistolaris*. Przy liście z nagłów-

¹ Pobeżny opis rękopisu znajduje się w *Codex epistolaris saeculi decimi quinti*, t. 1, ed. A. Sokołowski et J. Szujski, Kraków 1876, s. LVII–LIX. Por. M. Gębarowicz, *Psalterz floriański i jego geneza*, Wrocław 1965, s. 183.

² *Formularz Jerzego pisarza grodzkiego krakowskiego ok. 1399–1415*. Wyd. K. Górski, Toruń 1950.

³ J. Łoś, *Przegląd językowych zabytków staropolskich do r. 1543*, Kraków 1915, s. 308, 544–545.

⁴ Zob. formularze krakowskie z tego okresu w rękopisach BJ 42, 173, 1961, 7759; Oss. 601.

⁵ Ioannes Długosz, *Opera omnia*, t. 1, Cracoviae 1887, s. 621–624 (nr 15–17).

kiem „Hec Dlugosius Maior” (k. 61r) już Żegota Pauli zaznaczył ołówkiem na marginesie, że pisał go Zbigniew Oleśnicki. Niewątpliwie Długosz nie mógł sam od siebie występować w ten sposób do książąt śląskich. Być może zredagował go tylko jako sekretarz biskupa krakowskiego⁶. Natomiast w szczególności zwróciła naszą uwagę znajdująca się na k. 16 kopia listu z nagłówkiem „Hec Elgot Dlugossio”. Zaraz z pierwszych słów „Venerabilis patruē carissime” wynika, że pisała go osoba młodsza od starszej wiekiem. Zatem nie Jan Elgot do Długosza, ale na odwrót, Długosz pisze do Elgota, który był jego starszym krewnym. Prawdopodobnie kopista przemienił w nagłówku kolejność osób.

W pierwszej części list zawiera informację o zamianie beneficjów przez Adama z Będkowa, archiprezbitera kościoła NMPanny w Krakowie, zmarłego w r. 1451. Za zrzeczenie się tego prezbiteriatu i innych beneficjów z obowiązkami duszpasterskimi, sędziwy już Adam domagał się kustodii albo innej kanonii krakowskiej. Odmawiał natomiast przyjęcia dziekanii kieleckiej. W ubieganiu się o beneficium w kapitule krakowskiej mógł liczyć na poparcie swojego przyjaciela Tomasza Strzemińskiego, który w r. 1450 udał się do Rzymu w poselstwie króla Kazimierza Jagiellończyka do papieża Mikołaja V, aby uzyskać zatwierdzenie na biskupstwo kujawskie Jana Gruszczyńskiego, właśnie dotychczasowego kustosa krakowskiego. Ostatecznie Adamowi z Będkowa nie udało się uzyskać tej godności w katedrze krakowskiej⁷ i musiał pozostać przy kanonii kieleckiej, nadanej mu przez Zbigniewa Oleśnickiego w nagrodę za długoletnią pracę, a opróżnionej wskutek rezygnacji Jerzego Sworcza⁸.

Następnie autor listu przechodzi do innych spraw. Wspomina sejm we Frankfurcie. Na koniec zaś porusza oddanie w tenutę zamku biskupiego w Lipowcu.

List nie jest datowany. Terminus ante quem jest oczywiście wyznaczony przez datę śmierci Adama z Będkowa — 15 października 1451⁹. Wiemy natomiast, że jeszcze w r. 1450 Adam był archiprezbiterem mariańskim¹⁰ i że w tymże roku Tomasz Strzemiński udał się w podróż do Rzymu. Należy więc przypuszczać, że publikowany poniżej list pochodzi również z r. 1450. Tę datację potwierdza pośrednio list Długosza do Jana Tenczyńskiego z października 1450 r. Wspomina tam nasz kronikarz o Czapku i Czajce (ten ostatni mylnie w poniższej kopii nazwany Czauka)¹¹.

Wśród innych listów Długosza ten wydaje się być pomniejszej wagi. Zawiera wprawdzie wiele szczegółów, lecz nie wszystkie udało się do koń-

⁶ Inicjały Długosza ID występują przy wielu kopiach w formularzach zawartych w rękopisach BJ 42, 173, 7759.

⁷ Jan Gruszczyński jako kustosz krakowski wystąpił jeszcze 10. VII 1451, czyli piastował tę godność prawdopodobnie do prekonizacji papieskiej na biskupstwo kujawskie; zob. K. Malinowski, Jan Gruszczyński, [w:] PSB IX, s. 55—57.

⁸ Zob. rkps BJ 42, k. 184v.

⁹ J. Fijałek, *Polonia apud Italos scholastica*, fasc. 1, Cracoviae 1900, s. 70—73.

¹⁰ Archiprezbiterem kościoła NMP w Krakowie po Adamie z Będkowa był Jerzy Sworz z Krakowa.

¹¹ *Codex epistolaris*, jw., t. I/2, s. 111—112 (nr 103).

ca zinterpretować. Ze względu jednak na autora tego listu zasługuje ten tekst na wydanie krytyczne i komentarz.

Dziękuję wszystkim, którzy pomogli mi w przygotowaniu do druku tego historycznego drobiazgu.

EPISTULA JOANNIS DŁUGOSZ AD JOANNEM ELGOT

Hec ^a-Elgot ¹ Dlugossio^a.

Venerabilis patruē carissime! Iterum scriptis vestris satisfaciens habui sermonem cum domino Adam²; ad summam omnia redigendo, refugit omne beneficium curatum et presertim debitum visitacionis, habens [victum et] amictum, et ideo decanatum in Kyelcze³ recipere non vult. Considerans autem zelum domini nostri, quem habet in ea re, contemperatum se offert eiusmodi votis et ecclesiam suam resignare paratus est, dummodo dominus noster sibi providerit de aliquo beneficio competenti et gratiam faciat iuxta tractatum secum alias per vestram dignitatem conclusum. Nominavit custodiam Cracoviensem et si illa dari non poterit, stare vult contentus in aliquo canonicatu aliquo valente in fructibus ecclesie Cracoviensis. Sencio, quod illum gestiat pro quodam nepote suo⁴. Rediit cursor meus, nichil litterarum michi attulit, fortasse non ad votum acta est res in hac dieta Frankforth⁵, vos tamen omnia ad plenum videbitis ex litteris domini nostri, quas, si phas erit, vellem videre. Dominus palatinus Cracoviensis⁶ parat bellum contra Czaykam⁷ et Czapkonem⁸

a-a Sic in manuscripto.

b-b non ms.

¹ Jan Elgot syn Dobka ze Lgoty pod Oleśnicą śląską h. Wieniawa, magister artium Uniwersytetu Krakowskiego (1420), doktor dekretów (1424), kanonik krakowski (1430), scholastyk, oficjał i wikariusz in spiritualibus krakowski, zm. w r. 1452: H. Barycz, *Jan Elgot*, w: PSB VI, s. 227.

² Adam syn Mikołaja z Będkowa w ziemi sieradzkiej h. Wicze Kosy, kanonik krakowski, archiprezbiter kościoła NMP w Krakowie (1413—1450), doktor dekretów uniwersytetu w Bolonii (1423), zm. 15 X 1451; J. Fijałek, *Polonia apud Italos scholastica*, fasc. 1, Cracoviae 1900, s. 70—73; S. Kuraś, *Zbiór dokumentów katedry i diecezji krakowskiej*, t. 2, Lublin 1973, s. 8 nn.

³ Kielce, dzisiaj siedziba województwa, w XV w. należały do diecezji krakowskiej.

⁴ Piotr zwany Wspinek z Będkowa, kanonik krakowski, otrzymał wraz z Janem i Mikołajem, synami Spytka, dziedzicami Będkowa, książki z biblioteki Adama: Fijałek, *iw.*, s. 73; *Acta officialia Curiae Metropolitanae Cracoviensis*, vol. I, s. 2, 5.

⁵ Frankfurt nad Menem, gdzie zbierały się sejmy Rzeszy Niemieckiej.

⁶ Jan z Tęczyna, wojewoda krakowski (1438—1459): K. Fedorowicz, *Dostojnicy i urzędnicy świeccy województwa krakowskiego*, [w:] *Archiwum Komisji Historycznej*, t. 8, s. 285.

⁷ Mikołaj Czajka z Jawora, podstarości krakowski (1439), starosta biskupiego zamku w Lipowcu (1431—1446): Fedorowicz, *iw.*, s. 121, 263.

⁸ Może identyczny z Janem Czapkiem lub Czapko z Saan, dowódcą wojsk husyckich, który po Lipanach (1436) przeszedł na stronę Polski i walczył na Węgrzech: E. Maleczyńska, *Ruch husycki w Czechach i w Polsce*, Warszawa 1959, s. 480 nn.

et graviter censeo, ut non perdat ecclesia talem amicum et detur castrum Lypowycz⁹ alteri, ex quo diffidavit eum Czayka iunior¹⁰. Multa de hac re tractavit mecum idem dominus palatinus Cracoviensis et ad summam videre potestis, quia^{b-b} ista non concordant, ut pater habeat castrum et filius beligerat contra eum. Datum etc.

⁹ Lipowiec zamek biskupi.

¹⁰ Može identyczny z Czajką, tenutariuszem zamku Brzozowice na Spiszu (1442); *Historia Polonica*, t. 4, Kraków 1877, s. 676.

UNE LETTRE INCONNUE DE JAN DŁUGOSZ

R é s u m é

Dans les collections de la Bibliothèque de l'Académie polonaise des Sciences à Cracovie, se trouve un formulaire de lettres et de documents daté du XVe s., et pourvu du signe 7534. C'est un codex en papier in folio, sans en-tête ni partie terminale, et comprenant 75 feuillets. Le contenu du codex est très divers. Outre des textes d'une grande importance historique, dont les lettres des chancelleries royale et épiscopale, nous avons également découvert des lettres d'amour écrites en polonais. Quelques autres missives concernent le grand historien, Jan Długosz. Parmi celles-là, sur le feuillet 16, il en est une qui commence par ces mots: „Hec Elgoth Dlugossio”. Cependant, l'analyse de sa teneur amène à conclure que son destinataire devait être précisément Jan Elgot, professeur de droit à l'Université de Cracovie, et non pas Jan Długosz. Cette missive a probablement été écrite par Jan Długosz en 1450.

